

Тематична сесія «Бізнес-середовище та інвестиційний клімат»

Опис панельної дискусії

Протягом 2020-2021 років світова і українська економіка зіткнулися з економічними проблемами, викликаними пандемією COVID-19. У відповідь Кабінет Міністрів України ухвалив Державну програму стимулювання економіки на 2020-2022 роки для подолання впливу обмежувальних заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню хвороби. Дії програми спрямовані на реагування на системні й економічні проблеми, пов'язані з COVID-19, забезпечення макроекономічної стабілізації та сталого економічного розвитку. Під час пандемії продовжилися реформи щодо децентралізації, діджиталізації, приватизації та створення ринку землі в рамках успішного досвіду, сформованого за активної підтримки міжнародних партнерів.

Національна економічна стратегія на період до 2030 року була прийнята 3 березня 2021 року і визначає 20 векторів і цілей державної політики, орієнтованої на створення конкурентного ринкового середовища і залучення інвестицій. Вона включає такі пріоритетні напрями, як зміцнення верховенства права, боротьба з корупцією, децентралізація, реформи в енергетичному секторі, корпоративне управління державних підприємств, антимонопольне регулювання, залучення інвестицій, спрощення архітектурного контролю і розвиток еко-індустріальних парків. Реалізація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, включаючи поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі з ЄС, має вирішальне значення для досягнення цілей стратегії, як і прогрес у реформуванні соціального сектору (освіта, охорона здоров'я і пенсійна система). Системна діджиталізація державних послуг створює прозорість і знижує можливості для корупції. Децентралізація дає місцевим громадам значні фінансові та майнові ресурси, можливості для економічного розвитку та залучення інвестицій.

Інвестиційний клімат

Згідно з рейтингом «Ведення бізнесу 2020» (Doing Business 2020) Україна посідає 64-е місце за легкістю ведення бізнесу, піднявшись на сім позицій порівняно з попереднім роком. Уряд дотримується амбіційного плану щодо подальшого поліпшення інвестиційного клімату з прийняттям Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Парламент України ухвалив кілька важливих законів, а саме про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні і про Бюро економічної безпеки, що знизить тиск на бізнес з боку правоохоронних органів і, як наслідок, покращить інвестиційний клімат в Україні. На жаль, корупція і недовіра до судової системи залишаються головними перешкодами для ведення бізнесу і пріоритетним напрямом реформ. Спрощення адміністрування податків та впровадження Нової комп'ютеризованої транзитної системи для митного оформлення є ключовими завданнями, які покращать бізнес-клімат для платників податків, які дотримуються закону, і усунуть можливості для недобросовісної конкуренції.

Досягнуто прогресу в сфері державно-приватного партнерства, а саме за рахунок створення правової бази для розвитку великих інфраструктурних проектів, в тому числі концесії морських портів. Важливим проривом для малих та середніх підприємств (МСП) є поліпшення доступу до кредитів в рамках державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», яка доповнюється заходами щодо детінізації економіки через фіскалізацію доходів

підприємців за допомогою обов'язкового впровадження електронних контрольних касових апаратів. Ще одним важливим напрямом реформ є лібералізація ринку праці, оптимізація функцій державних органів і оновлення статусу співробітників відповідно до сучасних умов дистанційної форми роботи.

- *Що краще підходить для залучення інвестицій - економічні стимули та податкові преференції або готові інвестиційні продукти (еко-індустріальні парки, технологічні кластери, акселератори і т. ін.)?*
- *Як Україна може стати промисловим хабом для європейських партнерів?*
- *Повага і забезпечення верховенства права, підзвітність і незалежність від корисливих інтересів, а також боротьба з корупцією є ключовими завданнями для поліпшення бізнес-клімату та залучення іноземних інвестицій. Які конкретні кроки слід зробити, щоб дати обнадійливий сигнал іноземним інвесторам?*
- *Які види передової практики ЄС можуть бути впроваджені в українську економічну і правову систему щодо захисту власності та прав інвесторів і поліпшення бізнес-клімату?*

Приватизація і корпоративне управління держпідприємств

Неефективне і непрозоре управління держпідприємств призвело до зниження ефективності багатьох з них через створення умов для корупції і економічно невиправданих державних монополій. Щоб вирішити ці проблеми, Уряд повинен оптимізувати свою присутність в економіці України, запустивши великомасштабну приватизацію, запровадивши ефективне корпоративне управління стратегічних держпідприємств і ліквідувавши недіючі виробництва.

Був досягнутий прогрес в приватизації малих об'єктів та інших матеріальних цінностей у всіх регіонах України. Фонд держмайна повідомив про залучення 2 млрд грн. Очікується отримання додаткових доходів після того, як парламент скасував обмеження через пандемію COVID-19, що відкриває шлях до масштабної приватизації.

Однак досі жодне з великих держпідприємств не було приватизоване. Рамковий закон про приватизацію, прийнятий в січні 2018 року, потребує доопрацювання парламентом у 2021 році. Шість найбільших державних підприємств були підготовлені до приватизації протягом 2019-2020 років, а чотири з них готові до приватизації в 2021 році.

Реформа корпоративного управління держпідприємств повинна бути продовжена, щоб Україна могла відповідати Керівним принципам ОЕСР і успішно виконати запит щодо дотримання цих принципів. Слід приділяти увагу стратегічно важливим державним підприємствам, а також тим, які мають поліпшити свої показники в рамках підготовки до майбутньої приватизації. Уряду необхідно забезпечити незалежність наглядових рад держпідприємств і дати їм можливість виконувати свої обов'язки, а також визначити чіткі критерії для призначення, оцінки та звільнення членів наглядової ради. Уряд майже повністю схвалив політику індивідуального володіння для 15 найбільших держпідприємств. Тепер Україні слід розробити всеохоплюючу політику власності для державних підприємств, яка забезпечила б загальне обґрунтування державної власності і ролі в управлінні держпідприємствами. Політика власності також повинна містити перелік державних підприємств, що мають стратегічне значення для економіки чи безпеки держави, і визначати, які державні підприємства повинні залишатися в повній або частковій державній власності.

- *Після затвердження парламентом переліку заборонених до приватизації об'єктів стане можливим подальший систематичний відбір підприємств для*

приватизації, державно-приватного партнерства або інших видів відновлення. Як буде забезпечена прозорість приватизації?

- *Ризики для належного корпоративного управління державних підприємств дають підстави для занепокоєння, зважаючи на зобов'язання України відповідно до Керівних принципів ОЕСР і умов макрофінансової допомоги МВФ/ЄС. Які наступні кроки для погодження відповідності Керівним принципам ОЕСР і розробки всеосяжної політики власності для держпідприємств?*

Земельна реформа

Ухвалення закону про обіг земель передбачає поетапне відкриття ринку землі з липня 2021 року. Громадянам України буде дозволено купувати землі сільськогосподарського призначення площею до 100 га до кінця 2023 року. Ніякі юридичні особи не можуть отримати землю протягом цього часу, за винятком банків, яким буде дозволено приймати землю як заставу, але вони зобов'язані відчужувати таку землю протягом 2 років. Мораторій на продаж земельних ділянок державної власності зберігатиметься протягом цього початкового періоду. З 1 січня 2024 року громадянам України, а також українським юридичним особам буде дозволено купувати землі сільськогосподарського призначення площею до 10 000 га. Іноземні громадяни та юридичні особи позбавлені права власності до рішення референдуму не раніше 2024 року.

Державний земельний кадастр і Державний реєстр речових прав на нерухоме майно наразі модернізуються і оцифровуються, проведена інвентаризація державних земель сільськогосподарського призначення. Було схвалено законодавство про децентралізацію і дерегулювання земель для розширення повноважень місцевих громад, а також про електронні земельні аукціони для прозорого розпорядження державними землями.

На завершальній стадії - прийняття законодавства про порядок створення Фонду часткового гарантування кредитів і приватизації земель державних сільськогосподарських підприємств. Уряд оновлює і уніфікує методологічні принципи грошової оцінки землі, а також ініціює прийняття законодавства про консолідацію земель, яке спрямоване на поліпшення умов для агробізнесу.

- *Підвищення обізнаності дрібних фермерів і забезпечення їх фінансової підтримки із самого початку матиме вирішальне значення для підтримки дрібного фермерства і надання сільськогосподарському сектору довгострокових інвестицій для розвитку галузей з високою доданою вартістю (тваринництво, садівництво, виноградарство, овочівництво, харчова промисловість) - які заходи передбачені?*
- *Як буде вирішуватися проблема незареєстрованої землі, яка використовується згідно з неформальними домовленостями і є джерелом рейдерських атак в сільській місцевості?*
- *Які плани щодо реструктуризації державних інститутів і усунення перешкод для забезпечення прозорості та запобігання корупції, а також для надання землевласникам об'єктивних порад та доступу до правової системи?*

Реформа енергетичного сектору

Реформа енергетичного сектору залишається одним із пріоритетів уряду через її прямий вплив на всі галузі економіки та інвестиційну привабливість. Україна продовжує інтеграцію своєї газової інфраструктури і ринку з європейською енергосистемою. Компанії ЄС все частіше використовують потужності України як для транспортування газу між країнами-членами ЄС, так і для зберігання газу, покладаючись на оптовий ринок України і експлуатацію газової інфраструктури відповідно до правил ЄС. Прозорість в електроенергетичному секторі покращилася після введення нової структури ринку електроенергії в 2019 році. Уряд планує поетапно відмовитися від перехресного субсидування електропостачання і поліпшити функціонування ринку електроенергії. Значні зусилля спрямовані на спрощення мережевих підключень для підприємств і індивідуальних постачальників домашніх господарств.

Завершення реформ енергетичного ринку, в тому числі в роздрібному секторі, а також підвищення ринкової ефективності, покращення управління і стабілізація фінансової бази необхідні для підвищення ліквідності та залучення необхідних інвестицій в модернізацію енергетичного сектору. Декарбонізація енергетичного сектору, включаючи розвиток відновлювального водню, підвищення енергоефективності у всіх секторах економіки і захист інтересів України, пов'язаних з «Північним потоком-2», є найбільш значними проблемами, які Україна повинна подолати за активної підтримки міжнародних партнерів.

- *Як знайти баланс в залученні інвестицій у відновлювальні джерела енергії і збереженні економічно обґрунтованих тарифів для кінцевих споживачів?*

Європейська зелена угода

Україна поділяє і повністю підтримує кліматичні амбіції ЄС, а український уряд неодноразово заявляв про свою готовність приєднатися до Зеленої угоди Євросоюзу. Україна взяла на себе зобов'язання в галузі боротьби зі зміною клімату, зокрема, в рамках Угоди про асоціацію, Енергетичного співтовариства і Паризької угоди. Україна визначила галузі, що представляють спільний інтерес з ЄС, включаючи енергоефективність, водень, трансформацію вугільних регіонів, галузеві союзи і архітектуру управління питаннями зміни клімату.

Україна стикається з декількома серйозними проблемами, які вона повинна вирішити, такими як низька енергоефективність і висока вуглецева інтенсивність економіки, поступова відмова від викопних видів палива, зменшення співвідношення економічного зростання і енергії/викидів вуглецю та інвестування в перехід до «зелених» видів енергії. Найбільша проблема для України пов'язана з фінансуванням переходу до «зеленої» економіки як в державному, так і в приватному секторах. Уряд України працює над поступовим переходом до вуглецево-нейтральної національної економіки та енергетичного сектору. Зобов'язання, які будуть викладені в оновленому національно визначеному внеску у боротьбу зі зміною клімату, визначать шлях розвитку і декарбонізації економіки України протягом наступних 10 років і охоплюють всі сектори. Наступним природним кроком є надійна довгострокова стратегія (стратегія низьковуглецевого розвитку України до середини поточного століття).

- *Які проблеми і можливості переходу України до «зеленої» енергетики?*